

De Grachten van Maldegem

De Grachten van Maldegem

Een eigenzinnige, maar ook grappige kijk
op mijn jeugdjaren met een vleugje
lokale geschiedenis

Rocco Leplae

Omslagontwerp: Rocco Leplae

©2024 Rocco Leplae

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de uitgever.

Goeiendag

Ik ga je iets raars vertellen. Ik ben namelijk pas echt volwassen geworden op mijn zestigste, toen ik eindelijk op vervroegd pensioen kon gaan. Ik zie je schouders omhoog wippen en bedenkelijk kijken.

‘Al die domme dingen die ik vroeger gezegd of gedaan heb!’, leg ik dan uit. In het Maldegems zeggen ze ‘Ken den eul euthangn’. Als ik terugblik, in het bijzonder naar bepaalde fases in mijn jeugdijaren, dan schaam ik me er nog voor en denk ik: ‘What the fuck!’

Ik weet het wel. Wie deed er niet iets gek of onnozel in zijn of haar jonge tijd. ‘Me zamme der nie an gerinneweert zeun.’ Dat is waar, want aan de andere kant mag ik niet klagen. Het is goed gekomen. Ik ben gelukkig getrouwd met mijn lieve Nadine en leid een min of meer zorgeloos leven. Mijn lichaam kraakt en piept nu wel een beetje, de rug protesteert soms, maar voor de rest laten ze me met rust. Naar ik vernomen heb, is dat eigen aan mijn generatie en is er geen ontkomen aan. Ik heb er mij bij neergelegd. Toch moet ik dikwijls met heimwee

terugdenken aan de tijd toen ik met het grootste gemak twintig, dertig kilometer kon stappen en regelmatig met de rugzak het hooggebergte introk. Nu ben ik al blij de weg van mijn zetel naar de Wc-pot probleemloos te kunnen overbruggen.

Gelukkig kan ik nog tellen zonder rekenmachine. In het koppeke marcheert het nog redelijk, maar voor de rest ... Ik vergeet alles. Of toch bijna alles. Zo bestelde ik onlangs bij bol.com voor de derde keer hetzelfde boek, niet beseffend dat er al een of meerdere exemplaren in mijn boekenkast stonden. Daarom dat ik de gewoonte heb om dingen op te schrijven, in de hoop dat ik niet vergeet waar ik mijn schrijfsels gelaten heb. Het is duidelijk dat, nu ik volwassen ben geworden, het verval zich heeft ingezet. Misschien was ik dan toch beter die jonge naïeveling van toen gebleven.

Het boek dat u nu in handen heeft, gaat over die periode, de onnozelheden van mijn jeugd in Maldegem, toen ik nog bergen kon verzetten en met zowel mijn charmes als mijn rimpelloos lichaam en mysterieuze blik het hoofd van de vrouwkes op hol kon brengen. Dat laatste hebben ze me achteraf verteld, want op het moment zelf besepte ik het niet. Het was een tijd vol avontuur, maar ook van onzekerheden, grappige momenten en dieptepunten zoals iedereen wel eens ervaren heeft. Gelukkig heb ik vooral leuke en grappige herinneringen aan Maldegem overgehouden. Die koester ik en wil ik graag met u delen. Dit boek is een humoristische kijk van hoe ik Maldegem heb

beleefd vol anekdotes met hier en daar een zijsprong naar een stukje Maldegemse geschiedenis, en vooral op een licht verteerbare manier verteld. Ik wens je veel leesgenot toe.

Maldegem

Ik woon er al een hele tijd niet meer. Toch heeft Maldegem een speciale plaats verworven in mijn hart. Af en toe kom ik eens op bezoek. 'Meun zister' is in Maldegem gebleven en zij is buiten een paar gebouwen nog het enige wat uit die tijd herkenbaar is. Als je over Maldegem sprak, dan dacht je aan boerderijen en de boomkwekerijen van 'Van Hulle' en 'De Coninck - Dervaes', maar ook aan akkers en weiden, afgezoomd met knotwilgen en populieren. Nu zie je vooral auto's en winkelkarren en is de boerenbevolking vervangen door een multicultureel gezelschap. Zoals overal in Vlaanderen is het aangezicht van de gemeente drastisch gewijzigd, de romantiek 'ten kandiële gegaan' en de sporen uit het verleden verdwenen. Niet alle sporen natuurlijk. Het stoomcentrum doet haar best de herinnering te behouden. Een beetje een vertekend beeld, voor mij toch, want ik heb enkel diesellocomotieven in Maldegem gekend, de laatste stuks, die elke dag tussen 13 en 14 uur met een lading kolen het station binnenreden. Eén keer per jaar reed er zelfs nog een passagierstrein met bedevaarders naar Leuven, maar de stoomtreinen met hun dikke zwarte rookpluimen waren van voor mijn tijd. Het spoor liep trouwens nog verder richting Sijsele en Brugge, tot 1970, toen men werk maakte om deze te

verwijderen, zo ongeveer vanaf de Bogaardestraat. Men behield echter nog een stuk spoor om een privécollectie oude locomotieven en treinstellen van Edelhart De Lille in een loods van zijn bedrijf Sobemai bereikbaar te houden.

Na zeventien keer te zijn verhuisd, heb ik eindelijk mijn definitieve stek in het kleine dorp Wetteren-ten-Ede gevonden. Het is daar echt rustig, het kerkje is namelijk buiten gebruik en van de achtenveertig cafés uit de vorige eeuw is maar één exemplaar overgebleven. Het is een evolutie die zich overal voordoet blijkbaar. Ter vergelijking: in Maldegem centrum waren toen niet minder dan driehonderdvijftig herbergen, waarvan tweeënvijftig in de Noordstraat alleen al. Zelfs in het kleine Peurken (Eedestraat) waren er zes. Enkele jaren terug is in Wetteren-ten-Ede het voorlaatste café met de toepasselijke naam 'Het Zwijntje' in vlammen opgegaan. Het café was genoemd naar het huisdier van de waard, een hangbuikvarken dat vrij rond de toog en andere hangende buiken liep. Het dier heeft de brand gelukkig overleefd. En net zoals in Maldegem lopen hier ook nog een aantal koeien rond. Kwestie van mij een beetje thuis te voelen, maar zoals ik al schreef, de band met Maldegem is gebleven en zal wellicht nooit verdwijnen.

Het is moeilijk, zo niet onmogelijk, om in een boek, aan een buitenstaander uit te leggen hoe je in het dialect de naam van de gemeente Maldegem moet uitspreken. Het Maldegems is geen gemakkelijk dialect. Eigenlijk kent Maldegem meerdere

dialecten, maar de wijze waarop de naam van de gemeente wordt uitgesproken, verschilt niet. De eerste lettergreep klinkt als een koe met speenpijn die naar de boerin loeit om gemolken te worden: Moaaaaaa... . De rest spreek je sneller uit, veel te snel, mompelend zelfs, met een bijna onhoorbare 'l', alsof je over de lettergrepen struikelt: Moaaaaa(l)degem...

Grootvader Gustaphe, die in Knokke woonde, lachte zich een kriek toen hij ons, kleine pallabers van nog geen zes en acht jaar oud het bizarre dialect van Moaaaaaadegem hoorde spreken. Begrijp me niet verkeerd. Ik vind het Maldegems dialect prachtig. Nu zijn de langgerekte ei-klanken wel niet mijn favoriet onderdeel, maar toch klinkt het aangenaam grappig en is het heerlijk gekruid met West-Vlaamse en Hollandse toetsen. Een uniek dialect dat in ieder geval duizend maal mooier is dan dat afgelekt stijlloos Algemeen Nederlands die ze toen zo hebben gepromoot en dat bijna de doodsteek betekende voor het dialect. Gelukkig wordt de tussentaal tegenwoordig in Vlaanderen steeds populairder, een compromis waarmee ik me kan verzoenen.

Nog zoiets: beesten. Je zag ze overal. Maldegem was dan ook een romantische landbouwersgemeenschap op klompen met loeiende koeien, knorrende varkens, kakelende kippen, boerende boeren, 'kauntjesajse' (ajuinsaus met spek) en vanillepap met speculoos. Ik zei het al, nu schiet daar jammer genoeg niet te veel meer van over. De koeien die er nog lopen, dienen meer als decor, 'kauntjesajse' is nog wel een blijver,

maar de koekjes van Lotus in een bord warme vanillepap, dat is gedegradeerd tot een curieus nostalgische dessert. Ik heb sindsdien geen enkele boer meer gezien die zijn bord vanillepap letterlijk tot het laatste restje aflikte. Ook de vele boomkwekerijen die Maldegem kende, zijn verdwenen. De planteurs zijn samen met de fazanten en onze herinneringen naar andere oorden gevluht.

En er zijn nog grote verschillen met vroeger. Zo was het gebruikelijk dat er grote tenten op het marktplein werden geplaatst. Ik weet wel, de markt op maandag en de jaarlijkse kermis is er nog altijd. Ik bedoel eigenlijk die andere soorten tenten: jaarbeurs- en feesttenten, de zogenaamde Europa-tenten van de firma De Vreeze, of ook regelmatig een circustent. Als Harry Malter op de markt kwam kamperen, brachten ze rare beesten mee. Olifanten en kamelen met maar één bult: dromedarissen. Maar ook apen, pony's, een papegaai en een luie leeuw. Eigenlijk had ik een beetje medelijden met die dieren, zo ganse dagen eenzaam opgesloten in een container met wielen. Ze moeten het geweten hebben want ze zijn me achtervolgd tot in Wetteren en hebben zich daar in de Bosheidestraat definitief als dieren- en pretpark genesteld.

Een enkele keer hebben ze op de markt van Maldegem een heel grote vis geparkeerd, maar die was al dood. Ze zat verscholen achter een tentzeil met haar staart naar de trappen van het gemeentehuis gericht. Je kon er tegen betaling de stank gaan opsnuiven. Op een andere keer stond er als

publiekstrekker een kooi met een mens in. Het was iemand die het record 'aantal dagen vasten' wou verbreken. Wat voor gekke dingen men wel bedenken kon! En geloof het of niet, maar ik herinner me nog dat ze ooit een stalen kabel hebben vastgemaakt aan de toren van het gemeentehuis om vervolgens met een motorfiets hoog boven het marktplein erop te balanceren.

De markt tijdens de kermis in de jaren zestig. Naast het gemeentehuis was de brandweer gevestigd, met daarachter privéwoningen en een open Eede. (foto Replica)

En 'last but not least': Maldegem had nog een cinema. Zoals in elke gemeente waren er ooit meerdere in het dorp. Zo verwijst de 'Schouwburgplaats' nog naar een bioscoop, dat later als

discotheek fungeerde, voordat het een bibliotheek werd. De achtergelaten oude projectoren, voorzien van een schouw om de warmte af te leiden, hebben er jarenlang blijven staan totdat de organisatie 'Camera Obscura Maldegem' van Noël Ryheul ze in 'veiligheid' bracht.

De laatste bioscoop van de zeven die Maldegem gekend heeft, was in de Nieuwstraat gevestigd: Ciné Royal (voorheen Cinéma Cecilia). Ik heb er op de houten klapstoelen James Bond, John Travolta en Tiroler meisjes zien acteren. Het ging er soms zo heet aan toe dat de filmrollen letterlijk in brand vlogen. Dan moest iedereen in afwachting van de reparatie naar de bar achteraan de zaal. Ze verkochten er drankjes, chips, ijsjes en vooral 'Mon Cherie' pralines want 'Wie kan daaraan nee zeggen?'. De voorstellingen trokken meestal slechts een klein publiek aan, maar voor sommige kleppers zoals 'Grease' stonden de mensen in lange rijen op de stoep te wachten. Mijn eerste filmervaring in Maldegem begon echter bij de JEFI-filmclub. Hun woensdagmiddagvoorstellingen (wat een lang woord) in de Gilde werden steevast enthousiast gepromoot op de broederschool. De tickets werden tijdens de lesuren door de schoolmeester verdeeld.

Zo zie je maar, er was van alles te beleven in dat boerendorp. Ik overdonder je wellicht in mijn inleiding. Laat me nu dan eens aanvangen met het begin...

Knokke-Heist, 1963

Ik ben niet in Maldegem geboren, dus ook geen echte Maldegemnaar zoals sommigen met opgestoken wijsvinger benadrukken, maar in een gemeente die bekend staat (of stond) voor de frigoboxtoerist, de iconische 'Place m'as-tu vu' en peperdure villa's. Ik omschrijf het zo met opzet, omdat Knokke-Heist bij velen dit stereotype beeld oproept. Je moet er geleefd hebben om te weten dat dit slechts een reflectie is van een smalle kuststrook waar een kleine groep aangespoelden het goede weer maken en schijnrijken als meeuwen lawaaierig rondhangen. Deze laatsten zijn slechts figuranten van de theatershow die er elke zomer opgevoerd wordt. Het echte Knoks burgerleven speelde zich meer landinwaarts af of achter de coulissen van het toneel.

Vanaf mijn geboorte in mei 1963 tot acht jaren erna, woonde en speelde ik er met de vriendjes van om de hoek. Knokke was voor mij als kind een gewone buurt, een grote speeltuin met leuke plekken om te vertoeven, te ravotten en ons uit te leven. Niets speciaals en ook helemaal anders dan nu. Toen lag er 's winters nog een dik pak sneeuw, een zeldzaamheid vandaag, reed de tram door de kasseien van de Lippenslaan en stond

het politiehokje nog op het kruispunt met de Elizabethlaan. De agent die het verkeer regelde, kon er tijdens regenweer schuilen.

De Lippenslaan begin de jaren 60

We waren zeker niet rijk. Ik herinner me vooral de armoede bij ons thuis. Zelfs op jonge leeftijd voelde ik enigszins de spanningen binnen het gezin als gevolg van de moeilijke financiële situatie. Moeder ontvluchtte regelmatig de miserie en ging met mij en m'n jongere zus Rebecca wandelen in het Zwin om haar zinnen te verzetten. Ik kon geweldig genieten van de uitstapjes in die rustige uithoek van de badstad, maar ook van de putjes en zeesterren op het strand, de avonturen met de kinderopvang in de parkjes, de kwajongensstreken en de eendjes op het Zegemeer. De financiële zorgen van vader en moeder hadden gelukkig verder niet zoveel impact op me.

Ik had tot dan nog nooit een koe van dichtbij gezien en de geuren van het platteland geroken, maar kende wel de geheimen van de zee en de kust. Ik had geleerd welke kwalen te mijden waren en wist waar krabben, zeesterren, kleine kreeftjes en visjes zich in de golfbrekers schuil hielden. Ik kon uren turen naar de einder waar regelmatig een minuscuul dof en rillend silhouet van een schip voorbija schoof. Het ruisen van de zee bracht me rust samen met de meeuwen, maar het mooiste geluid vond ik wel de roep van de bosduif in de Oosthoek.

Dag lieve Sint

December 1969. Ik was amper zes toen ik de grote leugen van de kindervriend op zijn witte paard ontdekte. Hij kwam van ver, wist ik, zo ver als de sterren aan de hemel. De Amerikanen waren dat jaar al ginder geweest, al dansend en al zwaaiend met hun vlag op zoek naar hem, maar tevergeefs. Geen enkele heilige op de maan te bespeuren. Er was enkel sneeuw te zien op de Tv-buis tijdens de rechtstreekse uitzending. Toch was er nog hoop. Sinterklaas woont niet op de maan, maar in Spanje stelden ze me gerust. En hij komt met de stoomboot naar Zeebrugge om vandaar op zijn paard door heel het land te reizen met een leger aan bedienden achter zich aan. Allemaal in 't zwart en ze heten zonder uitzondering Piet. Toch heb ik het paard van de Sint nog nooit in onze dakgoot zien draven. En maar best, want dat beest ging zich verongelukken. Nee, de Sint kwam gewoon per helikopter met twee personeelsleden bij zich. Zoals elk jaar landde die netjes op de grote markt van Knokke-Heist. De gemeente had het zo geregeld. Het chique volk vraagt nu eenmaal om een chique entree van de Sint. Het paard werd er plots ook bijgehaald, maar waar die opeens vandaan kwam, heb ik niet goed kunnen zien.

Het besef van de leugen begon bij mij door te dringen tijdens de daaropvolgende winkelronde met moeder in de Lippenslaan. De Sint was daar toevallig ook aanwezig, gezeten op een troon in een supermarkt. Ik mocht bij hem op de schoot zitten. Dat alleen al vond ik een beetje eng, maar de snoepjes die hij bij zich had, maakten het goed. Bij een volgende supermarkt, een eind verderop in de straat, was hij daar wonderbaarlijk weer, met een veel lelijker baard, en wel vijftig kilo vermagerd. Ongelooflijk hoe dat op zo'n korte tijd mogelijk was! Ik raakte volledig in de war en ik ben er zeker van dat moeder, die de rest van haar leven met wisselend succes allerlei diëten heeft uitgeprobeerd, er ook niet goed van was.

Uiteindelijk viel mijn chocolade muntstuk, nadat moeder en vader in de nacht van vijf op zes december een afspraak met hem hadden. Altijd een bijzonder spannend moment, moet ik zeggen. Omdat ik nog niet kon schrijven, mocht ik tekenen wat ik als cadeau wilde. En ik wist maar al te goed wat ik wilde: een gocart om ermee naar mijn favoriete plekjes in Knokke te kunnen rijden. Dus ik tekende een auto met een ventje erin, zodat duidelijk was dat ik niet zomaar een klein speelgoedautootje wilde.

‘Er moet zeker een ventje in kunnen zitten’, benadrukte ik voortdurend. Beter kon ik het niet uitleggen. Mijn woordenschat was nogal beperkt.

De tekening stak in een versleten schoen van ons vader die naar zweetvoeten rook, met de wortel erbij op de vensterbank. Een open haard met schouw zoals de traditie het wil, hadden we niet. Misschien was dat de reden dat het fout liep, want de Sint snapte niets van mijn tekening, de dommerik. Vader had tal van speelgoedwinkels bezocht, op zoek naar dat wat er op mijn tekening stond. 's Anderdaags lag de wortel er onaangeroerd. Wellicht had het paard van Sinterklaas, toen hij bij ons langs kwam, zich die nacht reeds zo vol gevreten dat de wortels uit zijn oren kwamen. Mijn teleurstelling werd pas groot toen mijn oog viel op mijn cadeau ernaast: een speelgoedauto, zo'n dertig centimeter groot en een plastieken manneke erin.

De verhuizing naar Maldegem

Vierenvijftig jaar geleden, in 1971, lieten we Knokke-Heist achter ons en verhuisden we naar de Koning-Albertlaan in Maldegem, op de grens van Donk en Vake. Het geluk in het gezin was in de 'Golden sixties' gekeerd. Vader had langzamerhand met veel moeite en hard werken succes in de zakenwereld kunnen opbouwen. Dankzij die positieve evolutie lukte het om in Maldegem een stuk bouwgrond te kopen en er een nieuw leven op te starten.

Enkele kilometers verder, op het oude militair vliegveld, wiens donker verleden uit de Tweede Wereldoorlog met een nieuw bedrijfsterrein was togedekt, kocht vader een tweede stuk grond. Hij was een van de eerste ondernemers die er zich vestigde en liet er een groot magazijn in grijze betonsteen metselen. Vlak ernaast was een rond gebouwtje dat ooit als Duits uitkijktoren (Flugleitung) had gediend. De sporen van de enge oorlogsgeschiedenis waren bij lange na niet volledig verdwenen. Het bloed hing nog overal aan de muren in de stallingen van de omliggende boerderijen. Uiteindelijk besloot het Maldegems gemeentebestuur eind jaren zestig er een industriële pleister op te plakken.

Een kleine schets van de villa langs de Koning Albertlaan, toen nog (1971) een tweevaksbaan. In de vier hectare grote tuin werden drie vijvers gegraven.

Voor de Maldegemnaren waren we als vreemde vogels die vanuit het chique Knokke-Heist op de akkers achter de ploeg neerdaalden en de rust van het platteland kwamen verstoren, op zoek naar iets eetbaars. Wij waren indringers die het landelijke karakter van de gemeente zouden doen verdwijnen. Zo leek het er toch op. Bovendien was vader nogal excentriek en werd een waar fenomeen in het dorp. De boer kauwend op een tabakspruim, keek zwijgend en wantrouwig toe en de mensen op de markt begonnen te roddelen.

'Dat is dienen West-Vlaming', fluisterden de mensen tegen elkaar. In die tijd waren West-Vlamingen de immigranten, de vreemdelingen, bij gebrek aan andere culturen die later een plaats in onze contreien zouden vinden. Als er pakweg dertig kilometer verder een 'neger' werd gespot, was het bijna wereldnieuws. Nu mag je dat woord niet meer gebruiken. Een 'neger' is voortaan een zwarte en noem hem alsjeblieft niet Piet of je riskeert bij wijze van spreken de doodstraf. We hebben ondertussen geleerd dat we ons moeten aanpassen.

1971 - De in aanbouw zijnde villa langs de Koning Albertlaan, bewaakt door Rex, een gevaarlijke Dobberman.